

libl. ex. 22

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

'S-GRAVENHAGE TELEFOON 72.26.36 - 2e VAN DEN BOSCHSTRAAT 46

R A P P O R T No. 10.

ONDERZOEK NAAR DE WAARSCHIJNLIJKE FINANCI-
EELE RESULTATEN VAN KLEINE BOERENBEDRIJVEN
ONDER DE HUIDIGE OMSTANDIGHEDEN.
(BOEKJAAR 1941/1942)

*L 1
10A*

NIET VOOR PUBLICATIE.

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

'S-GRAVENHAGE . TELEFOON 72.25.36 - 2e VANDERHOEFSTRAAT 46

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

WILHELMINAPLEIN 26
DEN HAAG

RAPPORT NO. 10.

NIET VOOR PUBLICATIE

ONDERZOEK NAAR DE WAARSCHIJNLIJKE FINANCIËLE RESULTATEN VAN KLEINE BOERENBEDRIJVEN ONDER DE HUIDIGE OMSTANDIGHEDEN (BOEKJAAR 1941/1942).

ALGEMEENE INLEIDING.

Het doel: Het onderzoeken bij welke minimum-bedrijfs grootte op een klein boerenbedrijf de ondernemer voor zijn arbeid en leiding een inkomen geniet gelijk aan dat van een landarbeider.

De methode: Het uitgangspunt wordt gevormd door empirisch materiaal uit boekhoudingen afkomstig. De omwerking uit het verleden op den huidige toestand richt zich op tweeërlei:

1. de wijzigingen in de physische kosten en opbrengsten, onder meer veroorzaakt door de inkrimping van den veestapel;
2. de wijzigingen in de prijzen van de kostenelementen en van de voortbrengselen.

Het materiaal.

1. De volledige kostprijsboekhoudingen van het oogstjaar 1938 van 10 middel-groote gemengde zandbedrijven uit Overijssel, samengesteld door den Accountantsdienst.

Dit materiaal is voor het onderzoek zeer geëigend door de vergaande splitsing van de kosten naar product en soort. Een bezwaar, dat tegen het gebruik van dit materiaal voor het onderhavig onderzoek zou kunnen worden ingebracht, is, dat de structuur van de kleine bedrijven (5 à 10 ha.) anders is dan die van de bedrijven van ongeveer 20 ha. Zoo zal in normale omstandigheden waarschijnlijk op kleinere bedrijven een relatief grootere rundvee- varkens- en pluimveestapel aanwezig zijn dan op de grootere bedrijven. Onder de huidige omstandigheden met het vrijwel ontbreken van krachtvoer zullen deze verschillen echter wel zeer verminderd zijn.

De veronderstelling, die aan deze methode van berekening ten grondslag ligt, nl. dat gemiddeld per ha. de bedrijven beneden 10 ha. dezelfde kosten en opbrengsten hebben als de bedrijven van ongeveer 20 ha., lijkt ons onder de huidige omstandigheden in Overijssel niet ver bezijden de waarheid.

Rapport 10 A bevat de uitwerking en resultaten van het onderzoek op basis van bovengenoemde gegevens.

2. De bedrijfsuitkomsten van de voorbeeldbedrijfjes over de boekjaren 1937/'38 en 1938/'39, gepubliceerd door den Dienst Kleine Boerenbedrijven van de Directie van den Landbouw.

De kostensplitsing is in deze rapporten zeer globaal. Bovendien onttrekt zich een gedeelte van de opbrengsten aan de waarneming, doordat in de jaren voor den oorlog een belangrijk deel van de voortgebrachte akkerbouwproducten in eigen bedrijf werden verbruikt. Een omwerking van deze gegevens bracht dus vele moeilijkheden mede, die vermeden konden worden door uitte gaan van het materiaal onder 3 vermeld.

3. De fiscale boekhoudingen over het boekjaar 1940/1941 van een groot aantal bedrijven, aangesloten bij de gewestelijke boekhoudbureaux. De splitsing van de kostengroepen is hier ook zeer grof. Het voordeel van deze gegevens is evenwel, dat zij recent zijn. Het bedrijf verschilt in zijn structuur in het boekjaar 1940/1941 nauwelijks van het boekjaar 1941/1942. In beide jaren is er eigenlijk geen sprake van gemengd bedrijf, maar van een bedrijf met twee vrijwel geheel gescheiden afdelingen akkerbouw en veehouderij.

Door onderzoek ter plaatse zijn allerlei vragen, die ten opzichte van de kosten rijzen nog op te lossen uit de origineele stukken. Het groote aantal in het onderzoek betrokken bedrijven waarborgt verder een betrouwbaar beeld van de werkelijkheid.

Rapport 10 B bevat de uitwerking en resultaten van het onderzoek op basis

van deze gegevens. Daar dit onderzoek zeer omvangrijk en tijdroovend is, komt het ons gewenscht voor, het onderzoek in Overijssel hierbij te publiceeren, alvorens het onderzoek in andere gebieden geëindigd is.

De resultaten.

In aansluiting op rapport 10 A op basis van het onder 1 genoemde materiaal is in dezelfde provincie het onderzoek verricht met behulp van een groot aantal kleine bedrijven, waarvan de uitwerking en de resultaten zijn te vinden in rapport 10 B.

Het spreekt vanzelf dat de resultaten van elk onderdeel van dit rapport alleen betrekking hebben op het onderzochte gebied.

Voor andere gebieden waar het kleine boerenbedrijf door grondsoort of bedrijfsinrichting een geheel ander karakter heeft zullen waarschijnlijk de uitkomsten ook anders uitvallen.

We hopen te zijner tijd na afloop van het geheele onderzoek een overzicht van de resultaten samen te stellen.

BEREKENING OP BASIS VAN EEN GEMIDDELDE VAN TIEN OVERIJSSSELSCH E BEDRIJVEN.

Uit de gedetailleerde gegevens van de uniforme boekhoudingen van tien gemengde zandbedrijven uit Overijssel over het oogstjaar 1938 is voor alle onderdeelen een gemiddelde berekend. Zodoende werd een "gemiddeld" bedrijf van 17.5 ha. verkregen.

De uitwerking.

De kosten en opbrengsten per ha. zijn voor de akkerbouwgewassen te vinden op de bijlagen I, II, IIIA en IIIB zoowel wat betreft het basisjaar als het genormaliseerde oogstjaar 1942. Voor de omrekening is gebruik gemaakt van de wijzigingscoëfficiënten van rapport No.7 (bijlagen XVI t/m XIX) en het Aanvullend rapport No.7. Deze wijzigingscoëfficiënten geven het kostenpeil aan in Augustus 1941, zoodat de berekeningen voor oogst 1942 in feite haast nog meer toepasselijk zijn op oogst 1941. Te meer daar wordt gewerkt met genormaliseerde opbrengsten. Het is dus heel goed mogelijk dat tengevolge van den slechten oogst in 1941 het werkelijke arbeidsinkomen lager blijkt dan het door ons berekende; evenals het heel goed mogelijk is, dat bij een eventueel zeer goeden oogst in 1942 dit inkomen hooger zou zijn dan op grond van onze berekeningen mag worden verwacht.

In de bijlagen IV A en B is een berekening met toelichting over de kosten en opbrengsten van het rundvee te vinden, terwijl in bijlage V hetzelfde voor de varkens is samengevat. De baten en lasten van de pluimveehouderij zijn voor den huidige tijd buitenbeschouwing gelaten, daar de kippenstapel zoodanig gereduceerd is, dat hieraan nog nauwelijks economische betekenis voor het bedrijf kan worden toegekend.

Voor elk product is per ha. of aantal nagegaan het verschil tusschen totale opbrengsten minus de kosten (exclusief het arbeidsloon). Op deze wijze werd het overschot voor den arbeid verkregen. Voor het geheele "gemiddelde" bedrijf is het totale arbeidsinkomen voor de boekjaren 1938/1939 en 1941/1942 berekend aan de hand van:

- A. het bouwplan in het basisjaar (bijlage VII A en B);
- B. een gewijzigd bouwplan, waarbij 1,8 ha. grasland wordt gescheurd en beëmd met aardappelen terwijl bovendien de oppervlakte haver van 1.2 ha. wordt verminderd tot 0,5 ha. en de oppervlakte rogge met 0,7 ha. wordt uitgebreid. Naarmate de oppervlakte grasland is verkleind (17%) is eveneens de totale rundveestapel ingekrompen. De officiële norm voor scheuren is 1 ha. op elke 6 à 7 ha. geschikt grasland. Eén op de 6 ha. maakt ongeveer 17% uit. Deze berekening is uitgevoerd voor het jaar 1941/1942 in bijlage VII C.

De resultaten.

De bedrijfsverschotten, dus het ingecalculleerd loon voor eigen gezinsleden en derden (zie bijlage VI) inbegrepen, is dus voor bouwplan I en II afzonderlijk gemiddeld per ha. voor het

boekjaar 1938/39	f.1259 : 17.5 = f. 72.-
boekjaar 1941/42 (bouwplan I)	f.2251 : 17.5 = " 129.-
boekjaar 1941/42 (bouwplan II)	f.2785 : 17.5 = " 159.-

Het jaarloon van een landarbeider in Overijssel kan op grond van informatie ter plaatse momenteel worden gesteld op f.900.- per jaar. Het gezinsinkomen kan natuurlijk hooger zijn, indien zooals veel voorkomt de vrouw meehelpt in den oogsttijd; ook kinderen kunnen bijdragen tot vergroting van het gezinsinkomen.

Op een klein boerenbedrijf kunnen nooit alle werkzaamheden door den boer alleen worden verricht. Bij drukke werkzaamheden zal de vrouw, kinderen of een tijdelijke kracht moeten meehelpen. Voor deze noodzakelijke aanvullende arbeidskrachten, hetzij eigen, hetzij vreemde is naar schatting een bedrag van minimaal f. 200.- per jaar in rekening gebracht.

Het verschil tusschen totale opbrengsten en kosten, anders dan van arbeid zal dus per bedrijf tenminste f.900.- + f.200.- = f.1100.- moeten bedragen om den kleinen boer in dezelfde financiële positie te plaatsen als een landarbeider.

Gemiddeld moet het bedrijf dan volgens hetzelfde bouwplan als in het basisjaar in 1941/1942 tenminste een grootte hebben van $1100 : 129 = 8.53$ ha., dus practisch 8.50 ha.

Bij bouwplan II wordt 17% van het grasland gescheurd op een bedrijf van totaal 7.49 ha. 1) en 4.62 ha. grasland dus 0.79 ha. Volgens bijlage I en II bedraagt het arbeidsloon voor aardappelen ruim f. 230.- per ha. dus voor 0.79 ha. f. 180.71.

Bij een bedrijf van 7 à 8 ha. zal het wel niet mogelijk zijn dat al deze arbeid door den boer zelf extra kan worden verricht. Naar schatting moet hij waarschijnlijk wel de helft van dezen bijkomenden arbeid door derden laten verrichten. In plaats van f. 200.- noodzakelijk additioneel loon zal dit dus moeten worden f. 200.- + (f. 180.71 : 2) = f. 290.36.

Het totale geldelijke overschot voor arbeid moet in dit geval zijn: f. 1.190.36. Gemiddeld moet het bedrijf dan volgens bouwplan II tenminste $1190.36 : 159 = 7.49$ ha., dus practisch 7.5 ha. groot zijn om den kleinen boer in gelijke financieele positie te plaatsen als den landarbeider.

De bouwplannen bij de gevonden bedrijfsgrootte zouden zijn als volgt:

	<u>Bouwplan I</u>	<u>Bouwplan II</u>
<u>Hoofdgewassen:</u>		
Haver	0.58 ha.	0.21 ha.
Rogge	2.04 "	2.09 "
Aardappelen	0.53 "	1.26 "
Voederbieten	0.10 "	0.09 "
Totaal Bouwland	3.25 ha.	3.65 ha.
Grasland	5.25 "	3.85 "
Totaal	8.50 ha.	7.50 ha.
<u>Nagewassen:</u>		
Knollen	0.66 ha.	0.58 ha.
Spurrie	0.19 "	0.17 "
Mergkool	0.10 "	0.09 "
Totaal	0.95 ha.	0.84 ha.

In dit onderzoek is nog geen rekening gehouden met het feit dat het grasland in 1942 geen stikstof ontvangt. De gemiddelde practijkgift was bij deze tien bedrijven 30 kg. N per ha. grasland. Volgens een schrijven van het Centraal Instituut voor Landbouwkundig Onderzoek in Wageningen kan de depressie in de opbrengst van het gras aldus benaderd worden. Aangenomen wordt dat 1 kg. N een opbrengstvermeerdering van + 28 kg. hooi (bij normaal maaien) zal geven. De 30 kg. N zijn dus met 30×28 kg. hooi gelijk te stellen. Bij een gemiddelden hooioogst van 6.000 kg. per ha. zal dus het weglaten van de stikstof een depressie van 14% tengevolge hebben. Wat voor het hooi geldt, geldt natuurlijk ook voor het gras. Kon een boer dus in 1938 en 1939 x koeien weiden op een stuk grasland y dan moet dit stuk in 1942 $100/86$ y groot zijn om voldoende voedsel aan het zelfde aantal koeien te geven.

Volgens bouwplan I was het grasland 5.25 ha. Wordt nu rekening gehouden met de opbrengstdepressie en wil men dezelfde hoeveelheid gras ter beschikking hebben dan moet men $100/86 \times 5.25$ ha. = 6.10 ha. grasland hebben. De minimumbedrijfsgrootte volgens bouwplan I moet dus bedragen

$$3.25 + 6.10 = 9.35 \text{ ha.}$$

Volgens bouwplan II was de oppervlakte van het grasland 3.85 ha. Om ook hier na een oogstdepressie dezelfde hoeveelheid gras ter beschikking te hebben moet het grasland $100/86 \times 3.85 = 4.48$ ha. groot zijn. De minimumbedrijfsgrootte volgens bouwplan II moet dus bedragen $3.65 + 4.48 = 8.13$ ha. Met deze grove berekening van den invloed van de oogstdepressie moest vooral ook worden volstaan, omdat speciaal voor rapp.10B een andere methode practisch onuitvoerbaar was.

1) Dit is de bedrijfsgrootte, die als eindresultaat voor bouwplan II hieronder is berekend.

BEREKENING OP BASIS VAN DE FISCALE BOEKHOUDINGEN VAN 200 BEDRIJVEN IN OVERIJSSSEL.

Het materiaal. Het materiaal dat tot grondslag heeft gediend voor dit gedeelte van het rapport bestaat uit de resultatenrekeningen van 200 bedrijven in Overijssel. De maximum- en minimumbedrijfs grootte zijn resp. 12 en 5 ha. Als basisjaar is het boekjaar 1940/1941 genomen. Een selectie is toegepast op deze bedrijven om te zorgen dat de financiële resultaten alleen betrekking hebben op het bedrijf; m.a.w. dat de boer alleen op de boerderij werkt en geen nevenfunctie als b.v. melkrijder uitoefent. Na deze selectie zijn er 180 bedrijven overgebleven.

De methode: In afwijking van de werkwijze in gedeelte A van dit rapport, waar voor elk onderdeel het gemiddelde van alle bedrijven genomen is, is hier aanvankelijk elk bedrijf individueel bewerkt.

De toe- of afneming van den rundveestapel aan het einde van het boekjaar is gewaardeerd volgens het stelsel van den ijzeren beginvoorraad. 1) Alle baten en lasten die betrekking hebben op het pluimvee zijn uit de berekening weggelaten. Voor de afschrijving of bijschrijving op paarden is f.50.- per paard aangenomen.

De verschillende componenten van de resultatenrekening zijn met behulp van wijzigingscoëfficiënten omgerekend tot het kostenpeil van het boekjaar 1941/1942. Voor dit jaar is op grond van informatie bij den Rijkslandbouwconsulent in Overijssel f.40 per ha. als normale pacht aangenomen, exclusief de huurwaarde van dat gedeelte van de boerderij dat dient voor de particuliere woning. Aangezien de landarbeider uit zijn inkomen ook de kosten van het huren van zijn woning moet bestrijden is hierdoor een betere basis voor de vergelijking van beide inkomens geschapen, dan wanneer de huurkosten van de particuliere woning als bedrijfskosten waren opgevat. De kosten van brandassurantie voor levenden en dooden inventaris en voor oogstvoorraden zijn ingecalculleerd.

Bijlage I en II geven een voorbeeld van de bewerking van een bedrijf met de lijst van de gebruikte wijzigingscoëfficiënten. Op deze wijze is voor ieder bedrijf het totale overschot, dat beschikbaar is voor den arbeid berekend. Deze zijn opgenomen in bijlage III, waarin ook een kolom voor het overschot per ha. is opgenomen.

Het loon van een landarbeider in Overijssel is na informatie ter plaatse op f.900.- per jaar gesteld. We nemen f.100.- loon aan voor die werkzaamheden van de vrouw, die regelmatig door haar worden verricht en waarvoor het aanstellen van een vreemde arbeidskracht uiteraard niet noodzakelijk is. Het totale gezinsloon wordt dus f.1000.-. De boer en zijn vrouw kunnen echter niet allen arbeid zelf verrichten, maar moeten de hulp van derden inroepen. Voor de berekening van het bedrag dat nodig is voor dezen arbeid zijn alleen die bedrijven genomen, waarop geen inwonende kinderen, meid of knecht werkzaam waren gedurende het jaar 1940/'41. Het aantal bedrijven dat aan dezen eisch voldoet is zeer gering. Het gemiddeld bedrag dat genomen is, is f.75.- per bedrijf. Het aantal waarnemingen was echter te gering, om vast te stellen, hoe dit bedrag met de toeneming van de bedrijfs-grootte verandert. Het totale bedrag dat per jaar voor alle arbeid nodig is, is dus gemiddeld f.1.075.-.

Wanneer dus de financiële positie van den kleinen boer gelijk moet zijn aan die van een flinken landarbeider, dan moet het totale bedrijfsoverschot minstens f.1.075.- bedragen.

De resultaten neergelegd in bijlage III zijn volgens twee methodes verder bewerkt:

a. Er is een frequentie-diagram samengesteld van de bedrijfsoverschotten per ha. met een interval van f.10.-. Dit is uitgebeeld in bijlage IV. In de vooraangaande rapporten werd steeds gewerkt met het oorspronkelijke frequentiediagram zelf; in dit rapport is, terwille van een grootere nauwkeurigheid van de op dit diagram steunende berekeningen, het frequentie-diagram herleid tot een normaalcurve A. De normaalcurve heeft nl. tot doel de toevalligheden in het frequentie-diagram die het gevolg zijn van te weinig waarnemingen, uit te schakelen. Wanneer het aantal waarnemingen groot genoeg zou zijn, zou de verbinding van de toppen van de diverse frequentielijnen een vloeiende kromme te zien geven, die veel overeenkomst vertoont met de berekende normaalcurve.

1) Zie in dit verband het artikel van drs. J. Horring "Een methode ter uitschakeling van den invloed der waardeschommelingen van den veestapel op de bedrijfsresultaten in den landbouw" opgenomen in de Economisch-Statistische Berichten van 19 November 1941 pag. 659.

Daar de curve symmetrisch is wordt de gemiddelde opbrengst per ha. aangegeven door het snijpunt van de x-as met de verticale lijn door den top der curve.

Eveneens is de lijn getrokken die het aantal bedrijven verdeelt in 2 groepen nl. 80% van het totaal aantal dat een opbrengst heeft die hooger is, en 20% dat een opbrengst heeft die lager is dan de opbrengst van de representatieve grensbedrijven (aangegeven door het snijpunt van deze verticale lijn met de x-as)

b.

1. De bedrijfsresultaten zijn zoo gegroepeerd dat alle bedrijven in groepen met een interval van 1.- ha. ingedeeld zijn. Van deze groepen is telkens het gemiddelde genomen. Deze gemiddelden zijn in bijlage V uitgezet volgens de Y-as. Lijn A is de verbinding van deze gemiddelden. De trend van deze lijn A (voorgesteld door lijn B) is berekend volgens het principe van de lineaire trendbepaling met behulp van de methode van de kleinste quadraten.

2. De bedrijfsresultaten zijn eveneens op dezelfde wijze gegroepeerd als hierboven. Maar nu is niet het gemiddelde van deze groepen genomen maar het overschot van het representatieve grensbedrijf van ieder van deze groepen, dat verkregen wordt door iedere groep in twee gedeelten te splitsen en de scheidingslijn zoo te trekken, dat 80% van de bedrijven er boven en 20% er beneden ligt. De verbinding van de overschotten van deze representatieve grensbedrijven geeft in bijlage V de lijn C, waarvan de trend op dezelfde wijze berekend is, als die van lijn A. Deze trend wordt voorgesteld door lijn D.

De verklaring van het feit dat de lijnen B en D divergeeren is de volgende. Wanneer de verhouding van het verschil in opbrengsten van het middenbedrijf en het representatieve grensbedrijf tot het overschot van het middenbedrijf bij de toenemende bedrijfsgrootte constant blijft, dan moet bij toenemende bedrijfsgrootte dit verschil groter worden omdat het overschot van het middenbedrijf dan groter is.

De resultaten.

Uit het frequentie-diagram (bijlage IV) volgt dat het bedrijfsoverschot van de middenbedrijven f. 155.- per ha. is.

Het minimaal vereischte arbeidsloon is boven becijferd op f. 1.075.-. De gemiddelde minimum-bedrijfsgrootte, waarbij een boer dus in dezelfde financiële positie verkeert als een flinke landarbeider is dus $1075 : 155 = 6.94$ ha. dus practisch 7 ha.

Uit bijlage V is de volgende conclusie te trekken.

De trendlijn B snijdt de lijn E, die het minimum vereischte arbeidsloon van f.1.075 voorstelt in een punt, waarvan de absis 6.90 ha. is. Ook hieruit blijkt dus dat de minimale bedrijfsgrootte voor een gemiddeld bedrijf, waarop de boer voor zijn arbeid en leiding een inkomen geniet gelijk aan dat van een landarbeider, practisch 7.- ha. is.

Door toepassing van de beide gevolgde methodes komen we dus tot het resultaat dat in de provincie Overijssel de helft van de boeren-bedrijven met een bedrijfsgrootte van 7 ha. den boer een inkomen verschaft dat gelijk is aan dat van een landarbeider. Is het bedrijf kleiner dan 7 ha., dan bevindt zich minder dan de helft van de boeren in dezelfde financiële toestand als een landarbeider, terwijl bij een bedrijfsgrootte die groter is dan 7.- ha. minstens de helft van de boeren een ondernemerswinst behaalt. Bij een bedrijfsgrootte van 7.- ha. bevinden zich nog 50% der boeren in een positie die slechter is dan die van een landarbeider. Daarom wordt de minimaal vereischte bedrijfsgrootte berekend voor het geval dat dit percentage tot 20 teruggebracht is. Bij de dan gevonden bedrijfsgrootte geniet dus 80% der boeren een inkomen, dat gelijk is aan dat van een landarbeider.

Met behulp van de normaalcurve (bijlage IV) is ook het bedrijfsoverschot per ha. berekend van het grensbedrijf, dat ligt op de grens, waarop 80% van de bedrijven beter zijn dan dat bedrijf. Het bedrijfsoverschot van dit bedrijf is f. 107.- per ha.

De minimale vereischte bedrijfsgrootte voor dit bedrijf wordt dan $1075 : 107 = 10.05$ ha. dus practisch 10 ha.

De trendlijn D uit bijlage V snijdt de lijn E in een punt, waarvan de absis 9.80 ha. is. Moet dus 80% van de bedrijven den boer een inkomen verschaffen dat gelijk is aan dat van een landarbeider dan moet de bedrijfsgrootte minstens 9.80 ha., dus practisch 10.- ha. bedragen.

De bedrijfsgrootte waarbij in Overijssel 50% van de bedrijven den boer

in dezelfde financiële positie plaatsen als die van een landarbeider is dus 7 ha. Voor het geval dat 80% van de bedrijven hiertoe in staat moet zijn, moet de bedrijfs grootte minstens 10 ha. bedragen.

Aangezien geen gegevens over de praktijkgift van stikstof bekend waren bij de bedrijven, die het materiaal verschaft hebben voor het gedeelte B van dit rapport, is aangenomen, dat deze dezelfde was als die van de bedrijven van gedeelte A. De opbrengst-depressie van het grasland is dus nu ook 14%. Uit de empirische gegevens blijkt, dat een bedrijf van 7.- ha. gemiddeld bestaat uit 5.27 ha. grasland en 1.73 ha. bouwland. Moet nu in 1942 dezelfde hoeveelheid gras ter beschikking staan, dan moet het grasland $100/86 \times 5.27$ ha. = 6.13 ha. groot zijn.

De totale minimum-bedrijfs grootte voor een middenbedrijf wordt dan 6.13 ha. + 1.73 ha. = 7.86 ha. is dus praktisch 8.- ha.

Een bedrijf van 10 ha. bestaat gemiddeld uit 7.56 ha. grasland en 2.44 ha. bouwland. Wil hier dus dezelfde hoeveelheid gras verkregen worden als in 1941, dan moet het grasland $100/86 \times 7.56$ ha. = 8.79 ha. groot zijn.

De totale minimum-bedrijfs grootte voor het representatieve grensbedrijf (80%) wordt dan $8.79 + 2.44 = 11.23$ ha., dus praktisch 11.- ha.

Zoals onder 10A al is opgemerkt, moest deze ruwe methode voor de bepaling van den invloed van den geringen stikstofgift worden toegepast. Het zou beter geweest zijn, van een verminderde opbrengst zoowel voor alle akkerbouwgewassen als voor weiland uit te gaan. Juiste gegevens over de oogstvermindering, vooral voor de nagewassen, stonden ons niet ter beschikking. Bovendien zou een omrekening voor alle 200 bedrijven hebben moeten plaats vinden. Om deze redenen is dus de toegepaste methode gevolgd.

Uit het frequentiediagram is tenslotte onderstaande berekening te maken:

Bedrijfs grootte		Reëel bedrijfs overschot van het	
met oogstdepressie	zonder oogstdepressie	middenbedrijf	representatieve grensbedrijf,
8 ha.	7 ha.	f. 1.075.-	f. 840.-
11 ha.	10 ha.	" 1.500.-	" 1.075.-

Hieronder volgt een vergelijkend overzicht van de resultaten der rapporten 10A en 10B:

	Minimale bedrijfs grootte		
	50% loonend		80% loonend
	10A	10B	10B
zonder oogstdepressie	bouwplan I 8.53	6.94	10.05
	" II 7.49	-	-
met oogstdepressie	" I 9.35	7.86	11.23
	" II 8.13	-	-

Op een tweetal verschilpunten in beide rapporten moet tenslotte nog gewezen worden:

1. In gedeelte A van dit rapport, waar alleen de minimum-bedrijfs grootte van het gemiddelde bedrijf berekend is, waarop de boer een inkomen kan verdienen, dat gelijk is aan dat van een landarbeider, was het resultaat 8.50 ha. De afwijking met het nu gevonden resultaat is daaruit te verklaren, dat in gedeelte A van het rapport verondersteld werd, dat het gemiddelde overschot per ha. van een bedrijf van 17 à 18 ha. niet te veel zou verschillen van het gemiddelde overschot per ha. van bedrijven van 7 à 8 ha. Uit het gedeelte B van het rapport blijkt, dat er echter toch wel eenig verschil bestaat. Vandaar de afwijking wat betreft de minimum-bedrijfs grootte. Het feit, dat het daar aangenomen arbeidsinkomen voor bouwplan I f. 1.100.- moet bedragen, terwijl in gedeelte B een arbeidsinkomen van f. 1.075.- werd, is van weinig invloed op het resultaat.

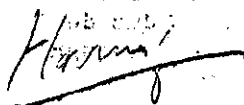
Aangezien het gedeelte B van het rapport op materiaal berust, dat meer betrekking heeft op bedrijven met een bedrijfs grootte, die ligt in de nabijheid van het gevonden resultaat, is de uitkomst van gedeelte B meer betrouwbaar dan gedeelte A van het rapport.

2. De gemiddelde pachtwaarde in rapport 10A is na informatie op f. 53.- per ha. voor bouwland berekend; voor weiland is f. 40.- aangenomen. Voor bouw- en weiland bij elkaar genomen wordt dat, bij een verhouding van beide volgens bouwplan I, 45.- per ha.

Voor de bedrijven van 10B is volgens informatie uit anderen bron de pachtwaarde van bouw- en weiland dooreen genomen gemiddeld f. 40.- per ha.

Wanneer het verschil in pacht wordt uitgeschakeld en de pacht van 10A f. 5.- per ha. lager wordt genomen, zou het verschil in de minimale bedrijfs grootte van gedeelte A en B 0.22 ha. kleiner worden.

Landbouw-Economisch Instituut;
De Directeur.

's-Gravenhage, 27 Januari 1942.

(Drs. J. Horring)

PECIFICATIE VAN DE INDIRECTE KOSTEN (in guldens per ha.) VAN EEN AANTAL BEDRIJVEN IN OOST-OVERIJSSSEL.

RAPPORT NO. 10 A
Bijlage I

Kostenelementen	Gem. 1938	Wijz. Coëff.	Gem. 1942.
Organische mest	18.97	1.20	22.76
Fosforzuurmeststoffen	4.87	1.74	8.47
Kalimeststoffen	7.19	1.25	8.99
Diverse meststoffen	1.08	1.73	1.87
Onderhoud werktuigen	4.10	1.50	6.15
Afschrijving werktuigen	3.90	1.60	6.24
Klein gereedschap	0.88	1.50	1.20
Onderhoud reboeuwen	1.32	1.50	1.98
Algemene onkosten	0.81	1.10	0.89
Loonkosten	24.69	1.245	30.74
Paardenkosten	22.77	1.50	34.16
Sociale lasten	- .25	1.30 1)	0.33
Totaal indirecte kosten	90.75		123.78

PECIFICATIE VAN DE DIRECTE KOSTEN VAN KNOLEN, SPURRIE EN MERGKOOI (Nagewassen), in guldens per ha.

Kostenelementen	Knollen		Spurrie		Mergkooi	
	Gem. 1938	Wijz. coëff.	1942	Gem. 1938	Wijz. coëff.	1942
Directe kosten	51.23		69.83	55.50		27.92
zaad	1.94	1.33	2.58	2.48	1.35	1.95
stof	12.28	1.29	15.84	-	-	20.20
ra kalk	0.99	1.25	1.24	-	-	2.78
kosten	26.34	1.245	32.79	12.63	1.245	41.89
iale lasten	0.19	1.30 1)	0.25	-	-	1.18
denkosten	8.72	1.50	13.08	7.36	1.50	13.96
arkosten (stroo)	-	-	-	-	-	-
de kosten	101.69		135.61	77.97		83.42
deelde opbrengst	20974 kr.			9274 kg.		2264 kg.
						109.48

1) daar de sociale lasten hier van zeer weinig beteekenis zijn voor het eindresultaat is er van afgezien, op de diverse bijlagen een wijziging overeenkomstig onze laatste rapporten aan te brengen.

Bijlage IJ.

SPECIFICATIE VAN DE DIRECTE KOSTEN VAN VOEDERBIETEN, ROGGE, HAVER EN AARDAPPELEN VAN EEN AANTAL BEDRIJVEN IN OOST-OVERIJSSSEL.

(in guldens per ha.)

KOSTENELEMENTEN	Voederbieten			Rogge			Haver			Aardappelen		
	Gem. 1938	wijz. coef.	Omger. kosten 1942	Gem. 1938	wijz. coef.	Omger. kosten 1942	Gem. 1938	wijz. coef.	Omger. kosten 1942	Gem. 1938	wijz. coef.	Omger. kosten 1942
Totaal Indirecte kosten:	90.75		123.78	90.75		123.78	90.75		123.78	90.75		123.78
13. Zaaizaad en pootgoed	10.10	1.54	15.55	13.83	1.69	23.37	12.04	1.60	19.26	50.13	1.50	75.20
14. Stikstof	31.12	1.29	40.14	12.49	1.29	16.11	12.09	1.29	15.60	13.06	1.29	16.85
15. Loonkosten	163.38	1.245	203.41	41.95	1.245	52.23	53.13	1.245	66.15	161.95	1.245	201.63
16. Sociale lasten	0.69	1.30	0.90	0.29	1.30	0.38	0.37	1.30	0.48	1.30	1.30	1.69
17. Paardenkosten	23.93	1.50	35.90	10.90	1.50	16.35	12.69	1.50	19.04	22.18	1.50	33.27
18. Diversen	-	-	-	0.55	1.10	0.61	0.10	1.10	0.11	-	-	-
19. Loondorschen	-	-	-	7.89	1.50	11.84	6.08	1.50	9.12	-	-	-
20. Expl. dorschmâchine	-	-	-	2.76	1.50	4.14	4.92	1.50	7.38	-	-	-
21. Assurantie	-	-	-	4.52	2.06	3.13	1.52	2.06	3.13	-	-	-
22. Rente	-	-	-	5.08	1.30	6.60	5.29	1.30	6.88	8.21	1.30	10.67
23. Extra kali	7.04	1.25	8.80	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24. Bewaarloon (stroo)	3.15	1.20	3.78	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	330.16		432.26	188.01		258.54	198.98		270.93	347.58		463.09

Gemiddelde opbrengst

62.174 kg.

L.E.I.

Bijlage III A.

OVERZICHT VAN DE KOSTEN DER AKKERBOUWGEWASSEN OVER HET BOEKJAAR 1938/1939 EN 1941/1942 (bouwplan I en II).									
PRODUCTEN	HAVER	ROGGE	AARDAPELLEN	VOEDERBIETEN	KNOLLEN	SPEURRIE	MERKKOOL	OPMERKINGEN	
Boekjaar '38/'39	1.20	4.20	1.10	0.20	1.35	0.40	0.20	6.70 ha. bouwland	
Kosten per ha.	198.98	188.01	347.58	330.16	101.69	77.97	83.42	bijl. I en II.	
Totale kosten	238.78	789.64	382.34	66.03	137.28	31.19	16.68	à f.53.-p.ha.	
Pacht	63.60	222.60	58.30	10.60	-	-	-		
Totale kosten (incl.pacht)	302.38	1012.24	440.64	76.63	137.28	31.19	16.68		
Bouwplan I boekjaar '41/'42	1.20	4.20	1.10	0.20	1.35	0.40	0.20	6.70 ha. bouwland	
Kosten per ha.	270.93	258.54	463.09	432.26	135.61	105.77	109.48	bijl. I. en II.	
Totale kosten	325.12	1085.87	509.40	86.45	183.07	42.31	21.90	à f.53.-p.ha.	
Pacht	63.60	222.60	58.30	10.60	-	-	-		
Totale kosten (incl.pacht)	388.72	1308.47	567.70	97.05	183.07	42.31	21.90		
Bouwplan II boekjaar '41/'42	0.50	4.90	2.90	0.20	1.35	0.40	0.20	8.50 ha. bouwland	
Kosten per ha.	270.93	258.54	463.09	432.26	135.61	105.77	109.48	bijl. I en II.	
Totale kosten	135.47	1266.85	1342.96	86.45	183.07	42.31	21.90	à f.53.-p.ha.	
Pacht	26.50	259.70	153.70	10.60	-	-	-		
Totale kosten (incl.pacht)	161.97	1526.55	1496.66	97.05	183.07	42.31	21.90		

L.E.I.

Bijlage IIIB.

OVERZICHT VAN DE OPBRENGSTEN DER HOOPDEGWASSEN OVER HET BOEKJAAR 1938/1939 EN 1941/1942 (bouwplan I en II).

	HAVER		ROGGE		CONSUMPTIE- AARDAPPELEN	KRIEL EN VEEVOER	AARDAPPELEN TOTAAL
	Korrel	Stroo	Korrel	Stroo			
<u>Boekjaar 1938/1939.</u>							
Opbrengst per ha. in kg. (bijl. XX Rapp. 7)	3242		2427		2100	22512 ¹⁾	24612
Opbrengst in gld. per 100 kg.	6.20		7.25		2.75	2.30	
Opbrengst in gld. per ha.	201.00	24.50	175.95	30.10	57.75	517.78	
Aantal ha. volgens bouwplan	1.20		4.20		1.10		
Totale opbrengst in gld.	241.18	29.40	739.01	126.40	63.53	569.56	633.09
<u>Boekjaar 1941/1942.</u>							
Opbrengst per ha. in kg. (bijl. XX Rapp. 7)	2589		2526		<u>75%</u> 15418	<u>25%</u> 5140	<u>100%</u> 20558
Opbrengst in gld. per 100 kg.	9.50		12.75		3.30	2.20 ³⁾	
Opbrengst in gld. per ha.	245.96	66.-	322.06	82.-	508.79	113.08	
Aantal ha. volgens bouwplan I	1.20		4.20		1.10		
Totale opbrengst in gld.	295.16	79.20	1352.65	344.40	559.67	124.39	684.06
<u>Boekjaar 1941/1942.</u>							
Aantal ha. volgens bouwplan II	0.50		4.90		2.90		
Totale opbrengst in gld.	123.03	33.-	1578.07	401.80	1475.49	327.93	1803.42

¹⁾ Het grootste gedeelte van de opbrengst is als veevoer aangewend. De kostprijs bedroeg f. 1.625 en de denaturatie-premie f. 0.675; totaal f. 2.30 per 100 kg.
Voor note 2 en 3 z.o.z.

Bijlage IIIB.
Vervolg.

- 2) Volgens inlichtingen van den Rijkslandbouwconsulent voor Oost-Overijssel zou het desnoods wel mogelijk zijn, 90% van de opbrengst als voor consumptie geschikt te beschouwen. Volgens empirische cijfers der Akkerbouw Centrale is dit jaar in Overijssel 35% van de opbrengst niet voor consumptie geschikt. Daar ook hierbij de invloed van een abnormalen oogst moet worden uitgeschied, is voor 1941/1942 aangenomen, dat 25% niet voor consumptie kon worden verkocht.
- 3) In afwijking van het voorloopig rapport no. 10 en van rapport no. 7 is de prijs volgens nadere informatie bij de Akkerbouw Centrale thans op f. 2.20 i.p.v. op f. 2.50 te stellen.

OVERZICHT VAN DE KOSTEN PER HA. GRASLAND OVER HET
BOEKJAAR 1938/'39 EN 1941/'42.

BILAGE IV A.
IDEE VAN RUNDVEE PER HA. GRASLAND.

Kostenelementen	Boekj. '38/'39	Wijz. coëff.	Boekj. '41/'42	Kostenelementen	Boekj. '38/'39	Wijz. coëff.	Boekj. '41/'42
Arbeidsloonen	f. 16.30	1.245	f. 20.29	Arbeidsloonen	f. 77.93	1.245	f. 89.55
Sociale lasten	" -14	1.30	" -18	Sociale lasten	" -49	1.30	" -64
Paardenkosten	" 4.56	1.50	" 6.84	Paardenkosten	" 5.91	1.50	" 8.87
Aandeel Algemeene kosten	" -81	1.10	" -89	Aangekocht krachtvoeder	" 48.54	0.225 x 1.35	" 14.74
Klein gereedschap	" 1.06	1.50	" 1.59	" ruwvoeder	" -06	1.30	" -08
Aandeel kosten werktuigen	" 3.84	1.50	" 5.76	Krachtvoeder uit eigen bedrijf 1)	" 17.74	0.225 x 1.35	" 5.39
Diverse kosten	" -12	1.10	" -13	Ruwvoeder	" 71.59	1.20	" 85.91
Drainage	" -12	1.43	" -17	Melk en melkafvalproducten	" 24.30	2.00	" 48.60
Organische mest	" 7.92	1.20	" 9.50	Maalloon	" -48	1.10	" -53
Fosformeststoffen	" 7.17	1.74	" 12.48	Stalling	" 11.86	1.50	" 17.79
Kalimeststoffen	" 8.24	1.25	" 10.30	Aandeel algemeene kosten	" 2.20	1.10	" 2.42
Stikstofmeststoffen	" 7.95	1.29	" 10.26	Dekgeld	" 1.06	1.10	" 1.17
Onderh. gebouwen, erf en wegen	" 1.32	1.50	" 1.98	Schetsen	" -47	-	" -
Afschr. werktuigen en materialen	" 3.86	1.60	" 6.18	Stamboek	" -44	1.20	" -53
Zaaizaad	" -73	2.00	" 1.46	Controle vereeniging	" -85	1.20	" 1.02
				Klein gereedschap	" 1.27	1.50	" 1.91
Pacht	f. 64.14		f. 88.01	Aandeel kosten werktuigen	" -24	1.50	" -36
	" 40.--		" 40.--	Diverse kosten	" 2.37	1.10	" 2.61
				Verzekering	" 2.47	1.50	" 3.71
				Veearis	" 2.14	1.00	" 2.14
T o t a a l	f. 104.14		f. 128.01	Aandeel kosten grasland	f. 266.41		f. 287.97
					" 68.52		" 84.23
				T o t a a l	f. 334.93		f. 372.20

Van het totaalbedrag is ^{60.49}~~91.87~~, d.i. f. 68.52, resp. f. 84.23 toe-
gerekend aan het rundvee, gebaseerd op het drogestofgehalte
en de hoeveelheid weidegras, hooi en kuilgras.

1) $\pm 1/3$ van het ruwvoeder is tegen verkoopprijs, $2/3$ tegen kostprijs
opgenomen.

OVERZICHT VAN DE OPBRENGST VAN DE MELKPRODUCTIE IN HET BOEKJAAR
1938/'39 EN 1941/'42.

De gemiddelde melkproductie per ha. bedroeg in het boekjaar 1938/'39 3991 kg. ter waarde van f. 189.30.

Voor 1941/'42 is, overeenkomstig de gegevens van het melkrapport van het L.E.I. de productie op 70% gesteld, d.i. 2794 kg. per ha.

De prijs is als volgt berekend op grond van de melkprijsadviezen 1941 van de F.N.Z.

Grondprijs	2.50	ct.
Nette prijs vrij-fabriek (niet kaasfabr.)		
Drenthe: 2.25ct./kg. / % vet = $3.3 \times 2.25 =$	7.425	"
	9.925	ct.
Aftrek voor melkvervoer	0.35	"
	9.575	ct.
10% v.d. karnemelk gratis terug à 4 ct. per kg.	0.40	"
	9.975	ct.

Afgerond 10 cent per kg.

WINST OP RUNDVEE DOOR AAN- EN VERKOOP.

In het boekjaar 1938/'39 bedroeg deze f. 61.06 per ha. grasland. Voor het boekjaar 1941/'42 was een omrekening niet mogelijk, vooral omdat de correctie op de winst tengevolge van waardeverandering van den inventaris niet kon worden uitgevoerd, daar de huidige prijzen van het vee der betreffende bedrijven niet bekend was.

Dit laatste was wel het geval bij 10 bedrijven aangesloten bij het boekhoudbureau van de Overijsselsche Landbouw-Maatschappij; ten behoeve van ons onderzoek naar "De invloed van het gevolgde stelsel van waardeering van den veestapel op de hoogte van de bedrijfswinsten" was naar de waarde per 1 Mei 1940, resp. 1 Mei 1941 van het vee op die bedrijven geïnformeerd.

Derhalve kon hier onderstaande correctie worden toegepast en is dan ook de aldus verkregen winst op rundvee in onze berekening gevoegd.

Ontvangsten	f. 12.191.83
Uitgaven	" 3.252.50
Saldo	f. 8.939.33
Vermindering inventariswaarde	" 3.609.--
Winst op rundvee	f. 5.330.33

Ideen per ha. grasland: $\frac{5.330.33}{117.83} = f. 45.24$

DE OPBRENGSTEN VAN RUNDVEE BEDROEGEN IN DE BOEKJAREN:

	1938/'39	1941/'42 (I)
MELKPRODUCTIE	$10.8 \times f. 189.30 = f. 2044.44$	$10.8 \times 2794 \times f. -.10 = f. 3017.50$
WINST DOOR VERKOOP		
EN AANGROEI	$10.8 \times f. 61.06 = " 659.45$	$10.8 \times f. 45.24 = " 488.59$
MESTPRODUCTIE	$10.8 \times f. 21.31 = " 230.15$	$10.8 \times f. 21.31 = " 230.15$
TOTAAL	f. 2934.04	f. 3736.24

1941/'42 (II)

MELKPRODUCTIE	$9 \times 2794 \times f. -.10 = f. 2514.60$
WINST DOOR VERKOOP EN AAN-	
GROEI	$9 \times f. 45.24 = " 407.16$
MESTPRODUCTIE	$9 \times f. 21.31 = " 191.79$
TOTAAL	f. 3113.55

BIJLAGE V.

OVERZICHT VAN DE KOSTEN VOOR DE VARKENS IN HET BOEKJAAR 1938/1939
EN OMGEREKEND (VOOR GELIJKE BEZETTING) VOOR HET BOEKJAAR 1941/1942.

KOSTENELEMENTEN	BOEKJAAR 1938/'39	WIJZ. COëFF.	BOEKJAAR 1941/'42
Arbeidsloon	f. 129.76	1.245	f. 161.55
Sociale lasten	" 1.07	1.30	" 1.39
Paardenkosten	" 15.-	1.50	" 22.50
Aangekocht krachtvoeder	" 303.-	1.35	" 409.05
" ruwvoeder	" 3.78	1.30	" 4.91
Krachtvoeder uit eigen bedrijf	" 216.19	1.35	" 291.86
Ruwvoeder " " "	" 153.28	1.20	" 183.94
Melk en melkafvalproducten	" 135.13	2.00	" 270.26
Maalloon	" 8.41	1.10	" 9.25
Stalling	" 57.59	1.50	" 86.39
Aandeel algemeene kosten	" 8.57	1.10	" 9.43
Dekgeld	" 4.68	1.05	" 4.91
Merken	" 7.43	1.00	" 7.43
Vracht, weegloon, keuring	" 2.76	1.50	" 4.14
Veearts	" 4.33	1.00	" 4.33
Kosten aardappelstoomen	" 8.17	1.15	" 9.39
Klein gereedschap	" 4.27	1.50	" 6.41
Aandeel kosten werktuigen	" 2.46	1.50	" 3.69
Diverse onkosten	" 11.76	1.10	" 12.93
Assurantie	" 3.80	1.50	" 5.70
Aandeel kosten weiland	" 6.54	1.37	" 8.96
Totaal	f. 1.087.98		f. 1.518.42

De varkensstapel is in het najaar van 1941, vergeleken met het basisjaar 1938/'39, zeer ingrijpend beperkt.

De laatste inventarisatie van September 1941 leverde als totaal aantal varkens op 946.000. In het najaar van 1938 was dit : Augustustelling 1.768.000, Novembertelling 1.832.000. Het aantal biggen beneden 6 weken was in September 1941 185.000 en in Augustus en November 1938 resp. 451.000 en 357.000.

Naar aantal is de beperking van het totaal ruwweg de helft, voor de biggen is de beperking nog groter. Als men een geleidelijke afnem-
ming van de gdboorten tusschen Augustus en November aanneemt, dan zou het aantal biggen beneden 6 weken in September 1938 ongeveer 420.000 hebben bedragen. Het aantal in September 1941 is 44% van het aantal in September 1938.

Naast het aantal is de levensduur van de varkens gemiddeld aanzienlijk verkort. Het gemiddeld levend gewicht van vette zware varkens was in 1938/1939 globaal 170 kg., dat van baconvarkens 90 kg. De verhouding van de totale aantallen van deze varkens was in de jaren 1938 en 1939 gemiddeld als 1 : 1,7. Het gewogen gemiddeld levend gewicht in 1938/'39 was dus $170 + \frac{1,7 \times 90}{2,7} = 120 \text{ kg.}$

Nu is het meesten afgestemd op een levend gewicht van 65 kg., dus bijna de helft van het gewicht in 1938/'39.

De huidige omvang van den varkensstapel, als men zoowel aantal als gewicht in rekening brengt, bedraagt vergeleken met 1938/'39 globaal 20 à 25%. In verband met het voortschrijdend karakter van deze beperking is het o.i. verantwoord het percentage 20 verder in de berekeningen aan te houden.

Zouden de kosten evenredig met den omvang afnemen, dan zouden bij een bezetting van 20% de kosten in totaal bedragen f. 1.518.42 : 5

	= f. 303.68
af: waarde mest $1/5 \times 22.03$	" 4.41
Totale kosten	f. 299.27

L.E.I.

BIJLAGE V.
(vervolg).

Hoe kleiner de varkensstapel wordt, des te groter wordt het aandeel van de goedkope afvalproducten uit eigen bedrijf in het voederrantsoen. Hierdoor dalen de voederkosten meer dan evenredig. Anderzijds dalen de kosten voor arbeid, stalling, e.d. minder dan evenredig. Dooreengenomen kan een evenredige daling der kosten worden verondersteld.

De opbrengst van de verkoopen was in 1938/'39 in totaal f. 1.101.37. De prijs is gemiddeld gestegen van 53 cent per kg. levend gewicht tot 73 ct. dus $73/53 = 1.38$.

De totale opbrengst van varkens zal dus nu in een jaar zijn:
 $1/5 \times 1.38 \times f. 1.101.37 = f. 304.10$.

In rapport No. 8 werd berekend, dat bij een prijs van 73 ct. per kg. levend gewicht voor varkens van 65 kg. een winst van 20% op de kosten wordt gemaakt. Bij een verkoop van f. 304.10 zouden dus de kosten zijn: $5/6 \times f. 304.10 = f. 253.40$.

De kosten berekend volgens rapport No. 8 liggen dus aanmerkelijk beneden de kosten berekend op de eerste wijze. Wij hebben ons verder gebaseerd op de berekening volgens rapport no. 8: Het aantal verkochte varkens wordt hieruit becijferd op $304.10/46.88 = 6.49$.

BEREKENING VAN HET INGECALCULEERDE LOON PER HA OVER HET

BOEKJAAR 1938 /1939 EN 1941/1942.

	Direct		Indirect		Totaal	
	'38/'39	'41/'42	'38/'39	'41/'42	'38/'39	'41/'42
Haver	f. 53.13	f. 66.15	f. 24.69	f. 30.74	f. 77.82	f. 96.89
Rogge	41.95	52.23	24.69	30.74	66.64	82.97
Aardappelen	161.95	201.63	24.69	30.74	186.64	232.37
Voederbieten	163.38	203.41	24.69	30.74	188.07	234.15
Knollen	26.34	32.79	8.23	10.25	34.57	43.04
Spurrie	12.63	15.72	8.23	10.25	20.86	25.97
Mergkoel	33.65	41.89	8.23	10.25	41.88	52.14

BEREKENING VAN HET INGECALCULEERDE LOON OVER HET BOEKJAAR

1938/1939 EN 1941/1942.

1938/1939	
Haver	1.2 x f. 77.82 = f. 93.38
Rogge	4.2 x f. 66.64 = f. 279.89
Aardappelen	1.1 x f. 186.64 = f. 205.30
Voederbieten	0.2 x f. 188.07 = f. 37.61
Knollen	1.35 x f. 34.57 = f. 46.67
Spurrie	0.4 x f. 20.86 = f. 8.34
Mergkoel	0.2 x f. 41.88 = f. 8.38
Totaal bouwland	f. 679.57
Grasland 10.8 x 16.30 ^{60.49} 91.87	f. 115.87
Rundvee 10.8 x 71.93	= f. 776.84
Varkens	f. 129.76
Pluimvee	f. 107.30
	f. 1809.34

Bouwplan I 1941/1942		Bouwplan II 1941/1942	
Haver	1.2 x f. 96.89 = f. 116.27	0.5 x f. 96.89 = f. 48.45	
Rogge	4.2 x f. 82.97 = f. 348.47	4.9 x f. 82.97 = f. 406.55	
Aardappelen	1.1 x f. 232.37 = f. 255.61	2.9 x f. 232.37 = f. 673.87	
Voederbieten	0.2 x f. 234.15 = f. 46.83	idem	f. 46.83
Knollen	1.35 x f. 43.04 = f. 58.10	idem	f. 58.10
Spurrie	0.4 x f. 25.97 = f. 10.39	idem	f. 10.39
Mergkoel	0.2 x f. 52.14 = f. 10.43	idem	f. 10.43
Totaal bouwland	f. 846.10		f. 1254.62
Grasland 10.8 x 20.29 ^{60.49} 91.87	= f. 144.29	9 x f. 13.36 =	f. 120.24
Rundvee 10.8 x f. 89.55	= f. 967.14	9 x f. 89.55 =	f. 805.95
Varkens 6.49 x f. 5.47 ¹⁾	= f. 35.50	idem	f. 35.50
	f. 1993.03		f. 2216.31

¹⁾ Voor het doen ontstaan van een waardevermeerdering van f. 41.48 - f. 14.50 = f. 26.98 is f. 3.56 arbeidsloon nodig (Rapport No. 8).

Per gulden waardevermeerdering dus : $\frac{3.56}{26.98} = f. 0.132$ arbeidsloon.

De volledige kosten aan loon bedragen dus (indien evenredigheid van loon en waardevermeerdering wordt aangenomen) : $41.48 \times f. 0.132 = f. 5.47$ per varken.

Bijlage VII A

BEDRIJFSRESULTATEN-REKENING OVER HET BOEKJAAR 1938/1939.

Beuwpian: 10.8 ha.grasland en 6.7 ha.bouwland.

	Kosten	Over- schot		Opbrengsten	Tekort
<u>Hoofdgewassen: (bijl. II en IIIA)</u>			<u>Hoofdgewassen:</u>		
Haver	f. 302.38	-	f.241.18 korrel enf.29.40 stroo (bijl. IIIB)	f. 270.58	f. 31.80
Rogge	f.1012.24	-	f.739.01 " " f.126.40 " "	f. 865.41	f.146.83
Aardappelen	f. 440.64	f.192.45	2310 kg.à f.2.75 en 24.764 kg.à f.2.30 (bijl. IIIB)	f. 633.09	-
Voederbieten	f. 76.63	-	0.20 x 62.174 kg. = 12.435 kg. tegen kostpr. (bijl. II)	f. 76.63	-
<u>Nagewassen: (bijl. I en IIA)</u>			<u>Nagewassen: (bijl. I)</u>		
Knollen	f. 137.28	-	1.35 x 20.574 kg. = 27.775 kg. tegen kostpr. j's	f. 137.28	-
Spurrie	f. 31.19	-	0.40 x 9.274 kg. = 3.710 kg. " "	f. 31.19	-
Mergkool	f. 16.68	-	0.20 x 2.264 kg. = 453 kg. " "	f. 16.68	-
Totaal bouwland	f.2017.04	f.192.45	Totaal bouwland	f.2030.86	f.178.63
<u>Rundvee: (bijl. IVA)</u>			<u>Rundvee: (bijl. IVB)</u>		
10.8 x f.334.93	f.3617.24	-		f.2934.04	f.683.20
<u>Varkens: (bijl. V)</u>			<u>Varkens:</u>		
	f.1087.98	f. 35.42	verkoopen f.1101.37 mestproductief. 220.03	f.1123.40	
<u>Pluimvee</u>			<u>Pluimvee:</u>		
	f. 823.42	f. 83.97	eierproductie f. 891.23 mestproductie f. 1.21 winst op verkoop f. 14.95	f. 907.39	
Verlies		f.549.99	Verlies	f. 549.99	
TOTAAL	f.7545.68	f.861.83	TOTAAL	f.7545.68	f.861.83
<u>Verlies</u>			<u>Verlies</u>		
Bij:ingecalcul. arbeid (bijl. VI)	f. 549.99	f. 31.43			
Overschot voor arbeid en	f.1809.34	f.103.39			
bedrijfsleiding	f.1259.35	f. 71.96			

BEDRIJFRESULTATEN - REKENING OVER HET BOEKJAAR 1941/1942.

Bouwplan I: 10.8 ha. grasland en 6.7 ha. bouwland.

BIJLAGE VII B.

Hoofdgewassen: (bijl. II en IIIA)		Hoofdgewassen:		Opbrengsten	Tekort.
Kosten	Over- schot				
Haver	f. 388.72	f.295.16 korrel + f.79.20 stroo (bijl. IIIB)	f. 374.37	f.14.35	
Rogge	" 1308.47	f.1352.65 " + f.344.40 " "	" 1697.05		
Aardappelen	" 567.70	16.960 kg. à f.3.30 en 5.654 kg. à f.2.20 (bijl. IIIB)	" 684.06		
Voederbieten	" 97.05	0.20 x 62.174 kg. = 12.435 kg. tegen kostprijs (bijl. II)	" 97.05		
Nagewassen:		Nagewassen:			
Knollen	" 183.07	1.35 x 20.574 kg. = 27.775 kg. tegen kostprijs	" 183.07		
Spurrie	" 42.31	0.40 x 9.274 kg. = 3.710 kg. "	" 42.31		
Mergkool	" 21.90	0.20 x 2.264 kg. = 453 kg. "	" 21.90		
Totaal bouwland	f.2609.22	Totaal bouwland	f.3099.81	f.14.35	
Rundvee: (bijlage IV A)		Rundvee: (bijlage IV B)			
10.8 x f.372.20	" 4019.76		" 3736.24	"283.52	
Varkens: (bijlage V)	" 253.40	Varkens: (bijlage V)	" 304.10		
Pluimvee:		Pluimvee:			
Winst	" 257.77	Winst		"257.77	
Totaal	f.7140.15	Totaal	f.7140.15	f.555.64	
Totaal		Totaal			
Winst	f. 257.77	Per ha.	f. 257.77	f. 14.73	
Bij: ingecalculeerde arbeid (bijl. VI)	" 1993.03		" 1993.03	" 113.88	
overschot voor arbeid en bedrijfsleiding:	f.2250.80		f.2250.80	f.128.61	

BILLAGÉ VII C.

BEDRIJFSRESULTATENREKENING OVER HET BOEKJAAR 1941/1942.
Bouwplan II: 9 ha. grasland en 8.5 ha. bouwland.

	Kosten	Overschot		Opbrengsten	Tekort
<u>Hoofdgewassen: (bijl. II en IIIA)</u>			<u>Hoofdgewassen:</u>		
Haver	f. 161.97		f. 123.03 korrel en f. 33.- stroo (bijl. IIIB)	f. 156.03	f. 5.94
Rogge	" 1.526.55	f. 453.32	" 1578.07 " " 401.80 " (")	" 1.979.87	
Aardappelen	" 1.496.66	" 306.76	44.712 kg. à f. 3.30 en 14.906 kg. à f. 2.20	" 1.803.42	
Voederbieten	" 97.05		0.20 x 62.174 kg. tegen kostprijs (bijl. II)	" 97.05	
<u>Nagewassen: (bijl. I en IIIA)</u>			<u>Nagewassen (bijl. I)</u>		
Knollen	" 183.07		1.35 x 20.574 = 27.775 kg. tegen kostprijs	" 183.07	
Spurrie	" 42.31		0.40 x 9.274 kg. = 3.710 kg. tegen kostprijs	" 42.31	
Mergkool	" 21.90		0.20 x 2.264 kg. = 453 kg. tegen kostprijs	" 21.90	
Totaal bouwland	f. 3.529.51	f. 760.08	Totaal bouwland		
<u>Rundvee: (bijl. IVA)</u>			<u>Rundvee: (bijl. IVB)</u>		
9 x f. 372.20	" 3.349.80			f. 4.283.65	f. 5.94
<u>Varkens: (bijl. V)</u>	" 253.40	" 50.70	<u>Varkens: (bijl. V)</u>	" 3.113.55	" 236.25
<u>Pluimvee:</u>			<u>Pluimvee:</u>		
Winst	" 568.59		Winst	"	" 568.59
Totaal	f. 7.701.30	f. 810.78	Totaal	f. 7.701.30	f. 810.78
=====			=====		
Winst	f. 568.59	f. 32.49			
Bij: ingecalc. arbeid (bijl. VI)	" 2.216.31	" 126.64			
<u>Overschot voor arbeid en bedrijfs- leiding</u>	f. 2.784.90	f. 159.13			

BIJLAGEN VAN RAPPORT NO. 10B.

BIJLAGE I.

VOORBEELD VAN DE BEWERKING VAN EEN BEDRIJF.

Onderdeel	Verliezen 1940-1941	Winsten 1940-1941	Wijz. coëff.	Verliezen 1941-1942	Winsten 1941-1942
Onderhoud gebouwen	11.69		1.15	13.44	
Onderhoud werktuigen	8.65		1.15	9.95	
Afschrijving werkt.	25.-		1.30	32.50	
Rundvee		5.50	1.-		5.50
Rundvee and.uitgaven	17.10		1.10	18.81	
Zuivel		1081.18	1.05		1135.24
Varkens		219.70	0.50		109.85
Afschrijving Paarden		50.-		50.-	
Onderhoud Paarden	6.-		1.10	6.60	
Bouwland		242.11	1.30		275.74
Dekgelden	5.25		1.-	5.25	
Pachten				200.-	
Veevoeder	169.21			81.02	
Kunstmest	131.53		1.03	135.48	
Zaai- en pootgoed	28.76		1.15	33.07	
Rekeningen	10.11		1.10	11.12	
Diverse onkosten	115.64		1.10	127.20	
Huishouding		188.90			201.97
Assurantie				17.28	
Saldo Winst				973.58	
				1.728.30	1.728.30

OVERZICHT VAN DE WIJZIGINGSCOEFFICIENTEN.

Onderhoud gebouwen (1.15); onderhoud werktuigen (1.15); afschrijving werktuigen (1.30): Aangenomen is, dat de prijsstijging van het niveau der jaren 1936/1939 tot en met 1941 geleidelijk verlopen is. Op grond hiervan wordt de wijzigingscoëfficiënt van 1940/1941 aangenomen als de helft van die van 1936/1939 - 1941.

Rundvee (1.00): Deze is aangenomen.

Rundvee andere uitgaven; Varkens andere uitgaven; Schapen; Onderhoud Paarden; Rekeningen; diverse onkosten: voor alle is 1.10 aangenomen.

Zuivel (1.05): Deze is berekend op grond van de melk-, karnemelk en ondermelkprijzen, terwijl tevens rekening gehouden is met de afnemings van de quantiteit en het vetpercentage.

Varkens (0.50): Vermindering met 60% van de factor gemiddeld slachtgewicht x aantal. Daar tegenover staat een stijging van den prijs met 20%.

Bouwland (1.30). Deze is als volgt bepaald: Vastgesteld is de verhouding van den prijs in de beide jaren; deze verhouding is vermenigvuldigd met de verhouding van de gemiddelde oogstbrengst 1930 t/m 1940 en de werkelijke opbrengst in 1940. Dit laatste product is gewogen met de opbrengstbedragen van elk der producten uit bijlage VII B van gedeelte A van dit rapport.

Dekgelden (1.00): Deze is aangenomen.

Veevoeder: Voor Krachtvoer 0.48 op basis van de toegewezen hoeveelheden

Ruw voer	1.30 volgens het melkrapport
Zuivel	1.05 zie boven.

Kunstmest (1.03): Het gewogen gemiddelde van de wijzigingscoëfficiënten van den prijs van fosforzuur-,kali- en stikstof-en diverse meststoffen. Deze zijn gewogen met het geldbedrag per ha. voor elk dezer uitgegeven vlg. bijlage XVI van Rapport no. 7.

Zaai- en pootgoed (1.15): Het gewogen gemiddelde van de wijzigingscoëfficiënten van den prijs van rogge, haver en aardappelen. Deze zijn gewogen met de verhouding van de oppervlakte, gemiddeld met elk gewas bebouwd.

Hooi (1.01): Deze is vastgesteld op grond van de verhouding van de vastgestelde prijzen voorweidehooi en lucerne- en klaverhooi.

Huishouding. Melk (1.05) Zie boven

Aardappelen (1.065) op grond van de prijsstijging

Rogge (1.214) idem

Groente en fruit (1.10) aangenomen

Brandhout en turf (1.10) idem

Varkens (1.-) n.l. $\frac{5}{4}$ (prijsstijging) x $\frac{4}{5}$ (vermindering slachtgewicht) = 1.

BIJLAGE III.

Bedrijfs grootte (in ha.)	Overschot voor arbeid		Bedrijfs grootte (in ha.)	Overschot voor arbeid	
	Totaal	per ha.		Totaal	per ha.
5.-	973.58	194.72	8.-	1.216.72	152.09
5.-	598.80	119.76	8.-	589.59	73.70
5.20	866.18	166.57	8.-	1.588.44	198.56
5.25	962.83	183.40	8.10	1.391.64	162.86
5.40	820.79	152.-	8.19	1.557.-	190.11
5.50	1.532.79	278.69	8.20	981.97	119.75
5.80	1.520.36	262.13	8.23	1.330.61	161.68
5.86	343.78	58.67	8.30	1.815.74	218.76
5.90	1.001.72	169.78	8.35	468.54	56.11
5.95	856.72	143.99	8.45	829.45	98.16
6.-	1.127.23	187.87	8.50	1.284.32	151.10
6.-	1.065.22	177.54	8.50	1.237.74	145.62
6.-	1.638.69	273.12	8.50	1.499.37	176.40
6.05	818.89	135.35	8.50	1.075.45	126.52
6.10	1.027.14	168.38	8.50	486.02	57.18
6.15	599.17	97.43	8.50	1.720.39	202.40
6.20	593.50	95.73	8.50	2.024.16	238.14
6.20	478.35	77.15	8.50	1.390.88	163.63
6.27	1.162.71	185.44	8.60	783.67	91.12
6.30	772.38	122.60	8.65	532.32	61.90
6.50	346.25	53.27	8.65	1.864.21	215.52
6.50	786.13	120.94	8.70	1.020.-	117.24
6.50	1.292.08	198.78	8.75	1.244.72	142.25
6.50	656.65	101.02	8.80	1.121.46	127.44
6.50	934.22	143.73	8.90	1.432.89	161.-
6.50	697.12	107.25	8.90	1.165.05	130.90
6.60	947.93	143.63	8.93	1.023.63	114.63
6.70	1.079.38	161.10	8.95	1.201.29	134.22
6.75	1.039.40	153.99	9.-	1.568.54	174.28
6.82	612.31	89.78	9.-	1.484.61	164.96
6.98	924.12	132.44	9.-	1.079.98	120.-
7.-	1.130.25	161.46	9.-	475.51	52.83
7.-	1.448.57	206.94	9.-	1.815.72	201.75
7.-	921.47	131.64	9.-	1.787.20	198.58
7.-	1.089.86	155.69	9.-	1.318.60	146.51
7.-	1.224.84	174.98	9.-	1.255.68	139.52
7.-	548.44	78.35	9.05	920.01	101.66
7.-	1.429.59	204.23	9.10	1.017.89	111.86
7.10	1.368.45	192.74	9.20	1.572.42	170.92
7.20	1.786.60	248.14	9.22	942.-	102.17
7.30	1.849.93	253.42	9.26	1.678.71	181.29
7.31	977.98	133.79	9.30	929.78	99.98
7.33	1.471.56	200.76	9.30	1.929.47	207.47
7.50	1.782.27	237.64	9.40	1.772.40	188.55
7.50	355.63	47.42	9.50	1.225.88	129.04
7.50	1.524.51	203.27	9.50	1.112.48	117.10
7.50	728.62	97.15	9.50	1.155.96	121.68
7.69	2.368.55	308.-	9.50	1.309.70	137.86
7.70	1.004.39	130.44	9.50	1.735.22	182.65
7.70	1.202.77	156.20	9.50	383.12	40.33
7.70	593.90	77.13	9.50	1.412.42	148.68
7.75	1.208.22	155.90	9.50	812.75	85.55
7.75	1.466.85	186.67	9.50	2.343.24	246.66
7.80	1.118.33	143.38	9.50	2.950.08	310.53
7.80	1.642.73	210.61	9.50	2.744.12	288.85
7.90	1.879.40	237.90	9.50	2.035.62	214.28
8.-	942.21	117.78	9.50	1.175.57	123.74
8.-	1.390.34	173.79	9.52	1.273.86	133.81
8.-	12.97	1.62	9.53	1.721.24	180.61
8.-	825.64	103.21	9.54	1.062.80	111.40

BIJLAGE III.
(vervolg)

Bedrijfs grootte (in ha.)	Overschot voor arbeid		Bedrijfs grootte (in ha.)	Overschot voor arbeid	
	Totaal	per ha.		Totaal	per ha.
9.60	2.157.72	224.76	10.25	2.546.72	248.46
9.70	2.080.26	214.46	10.30	2.040.50	198.11
9.70	1.718.87	177.20	10.30	1.917.19	186.13
9.75	1.417.26	145.36	10.50	2.409.34	229.46
9.75	724.91	74.35	10.50	1.317.98	125.52
9.75	1.340.63	137.50	10.50	1.047.97	99.81
9.75	1.346.21	138.07	10.50	2.162.12	205.92
9.80	-14.31	-1.46	10.57	1.695.78	160.43
9.80	2.062.20	210.43	10.60	2.329.03	219.72
9.85	1.722.64	174.89	10.66	2.560.37	240.18
9.90	1.148.05	115.96	10.67	1.976.84	184.43
9.90	450.47	45.50	11.-	2.384.27	216.75
9.90	1.349.69	136.33	11.-	1.054.74	95.89
9.90	1.503.12	151.83	11.-	2.084.-	189.45
9.90	1.639.83	165.64	11.-	1.179.16	107.20
9.95	1.573.75	158.17	11.-	1.630.90	148.26
9.97	2.343.06	235.01	11.-	1.239.52	112.68
10.-	1.286.65	128.67	11.-	659.65	59.97
10.-	674.19	67.41	11.-	1.994.21	181.29
10.-	931.66	93.17	11.-	3.074.72	279.52
10.-	1.126.46	112.65	11.10	1.783.11	160.64
10.-	1.452.60	145.26	11.10	1.323.88	119.27
10.-	2.024.40	202.44	11.50	1.811.73	157.54
10.-	2.026.51	202.65	11.50	1.518.90	132.08
10.-	716.49	71.65	11.50	1.308.35	113.77
10.-	1.717.04	171.70	11.65	2.460.47	211.20
10.-	1.975.64	197.56	11.75	1.193.96	101.61
10.10	2.166.09	214.46	11.80	1.193.96	101.18
10.20	1.494.89	146.56	11.85	2.033.42	171.60
10.22	1.353.47	132.43			

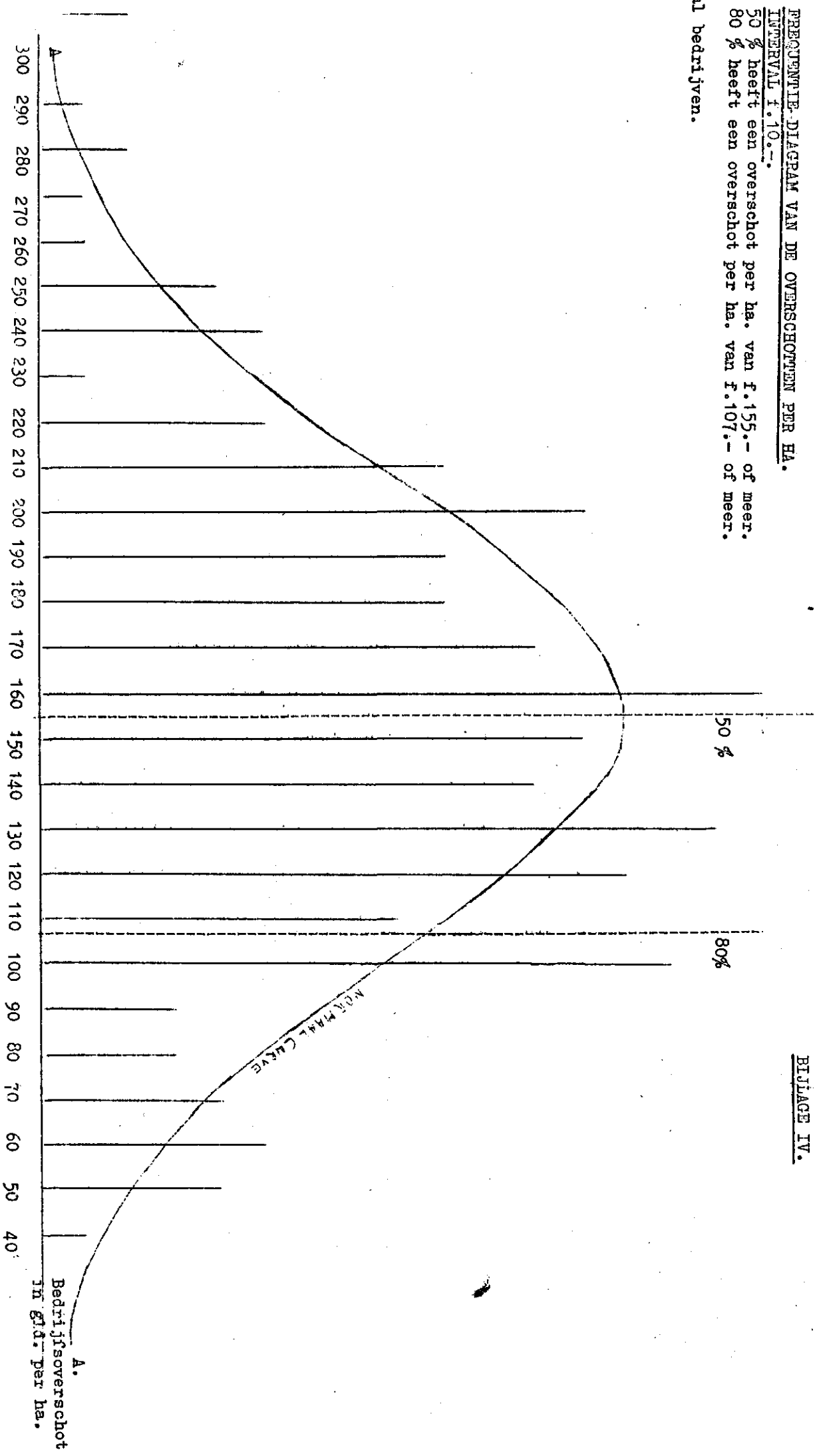
FREQUENTIE-DIAGRAM VAN DE OVERSCHOTTEN PER HA.

INTERVAL f. 10.-.

50 % heeft een overschot per ha. van f. 155.- of meer.
80 % heeft een overschot per ha. van f. 107.- of meer.

antal bedrijven.

BILAGE IV.

Bedrijfsoverschot in gld.

GRAFIEK VAN DE GEMIDDELTE TOTALE BEDRIJFSOVERSCHOTTEN EN VAN DE TOTALE BEDRIJFSOVERSCHOTTEN VAN DE GRENSEBEDRIJVEN, DIE GEVONDEN WORDEN DOOR DE SCHEIDINGSLIJN BIJ 80% VAN HET AANTAL BEDRIJVEN TE LEGGEN.
Interval 1 ha.

